

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1905

Hecyra II

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1583](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1583)

meretricis. 2 CONSTITVI 'constitui' proprie, nam 'constitutum' de huiusmodi rebus dicitur. 3 Conuenire et constituere: <de> eius modi rebus apud extraneos meretrices agunt.

196 121 DI VORTANT BENE QVOD AGAS saepe enim res aliter quam uolumus eueniunt. et ideo Vertumnus colitur, qui praeest rebus se uertentibus.

II.

1.

198 1 1 PRO DEVM ATQVE HOMINVM FIDEM in hac scaena accusatio socrus est, quae se coniecturaliter defendit dicens nihil a se factum in perniciem nurus. 2 PRO DEVM ATQVE HOMINVM FIDEM ἐμπαθῶς ab exclamatione coepta scaena est; senex enim est difficilis et iratus. 3 QVOD HOC GENVS EST QVAE EST HAEC CON. conatur Terentius aduersum famam socrum bonam reperire. 4 Et incipit a generali exclamatione, quō uehementior sit eius accusatio, paulatimque ad speciale crimen descendit. 5 QVOD HOC GENVS EST accusatio a persona, cui accidit ex sexu, quod socrus est. 6 CONIVRATIO consensio bonae rei est, coniuratio malae. inde et Catilinae coniuratio dicta est. 7 QVAE EST HAEC <C.> accusatio a re. 199 2 1 VTIN OMNES MVLIERES AEQVE <E.> s. bono argumento utitur: laesisti nurum, quia socrus es et nulla socrus

1 constitui om. C | constitutum <est> C || 2 ante conuenire haec fere excidisse videntur CONSTITVI . . . CONVENTVRAM bene || 3 de add. Steph. || 5 diuertant C, dii uertant V | res om. C || 6 uolumus] uolui non C | ideo] non C | nulturnus C || 7 se om. C; at cf. Ad. IV 7, 10 || 9 se om. C || 11 ἐμπαθῶς G² (-θῶς Steph.), **** rell. || 13 quae haec con. (om. est) C, q. c. h. e. V || 14 famam om. C | repetere C || 15 in clamatione C || 17 genus <hominum> est V, g. e. C || 18 confessio codd., corr. Westerh. || 20 HAEC om. C || 21 VTIN] ut V (dett.); sic et p. 227 l. 1 | omnis C | s. om. C || 22 nurum] mulierem C | es ed. pr.: est codd. | socrum C

nurum diligit. 2 VTIN OMNES MVLIERES accusatio a causa.

3 EADEM STVDEANT maioris operis est studere quam uelle.

200 3 NEQVE DECLINATAM QVICQVAM id est flexam uel inflexam, ab eo quod declinauerit, ne parum sit 'diuersam' 5 uel 'dissimilem' dixisse, ut est (?) 'illum tumultum inflexit'.

201 4 1 ITAQVE ADEO VNO ANIMO nescias, an ex sententia hac uel adeo ex hac scaena nomen fabulae sit inuentum.

2 ITAQVE A. necessaria sententiae amphibolia ad describendam utramque personam.

202 5 1 VIRIS ESSE ADVERSAS aliud argumentum: laesisti nurum, ut mihi aduersareris, nam mulier es et omnes mulieres aduersantur uiris. 2 SIMILIS PERTINACIA EST ἀξήσις, nam 'studium' et malum et bonum est, 'pertinacia' uero numquam non mala. 3 AEQVE STVDIVM EST dedita opera. 4 STVDIVM EST uoluntas hominis attentior atque impensior.

203 6 IN EODEM OMNES MIHI VIDENTVR tria in accusatione posuit, ex quibus duo sunt communia, unum ipsius: quod mulier est et quod socrus, communia, quod ipsa specialiter magistra est ad malitiam, Sostratae. ex his colligit iniuriam passam nurum per coniecturam.

204 7 ET EI LVDO SI QVIS EST MAGISTRAM magna amplificatio criminis: dubitat an sit ludus malitiae et magistram non dubitat Sostratam, sed 'certe scio' inquit.

205 8 1 ME MISERAM et haec ἐμπαιθῶς coepit, sed ad misericordiam spectat defendentis oratio. 2 QVAE NVNC QVAMOBREM ACCVSER NESCIIO oratorie pro se loquitur mu-

1 O.M.C || 4 declinatum C || 5 parum ed. pr.: pars codd. || 6 ut est] fort. ut Sallustius (Hist.): Schoell || 8 an] aut C || 9 hac om. C || 13 aduersaris C | mulier es cod. Cuiac., mulieres C, socrus V (dett.) || 15 ἀξήσις G², **** rell. | et malum om. C || 16 uero — non] omniquam nunc C || 17 STVDIVM EST om. C | uoluntatis V || 19 OMNES om. C || 20 unum — communia om. C || 22 Sostratae Klotz: sostrata et (qz C) codd. || 24 quis] ullus Ter. || 26 inquit om. C || 27 hoc C || ἐμπαιθῶς Pith. ex cod. Cuiac.: **** V, om. C | sed om. C || 29 loquime C | mulieri V

lier, siquidem maioris innocentiae est nescire crimen quam defendere. et his uerbis ostenditur sine noxa esse etiam Philumenam, non solum hanc quae loquitur, Sostratam.

- 207 10 1 ITAQVE modo duae partes sunt orationis.
- 206 9 1 NON ITA ME DI BENE AMENT <M. L.> modo 'mi Laches' non est blandientis sed eius qui periclitetur innoxius. 2 NON ITA ME DI AMENT ἄτεχνος πίστις per iusiurandum. 3 NON ITA M. D. A. animaduertendum ueteres non minus εὐφημισμὸν in uerbis quam κατέμφατον neglexisse, uelut hic 'non ita me di bene ament'. 10
- 207 10 2 DI MALA PROHIBEANT seniliter odit uxorem, cuius amor optabilis fuit in adulescentia. 3 DI MALA PROHIBEANT 'ut una <inter> nos agere ae. l.'
- 208 11 1 POSTMODVM RESCISCES haec figura ab oratoribus ἐπαγγελία nominatur, in qua aliquid promittimus iudicibus 15 nos probaturos, cum metuimus, ne quid illis temere persuasum sit. 2 POSTMODVM RESCISCES fiducia innocentiae. 3 Resciscere est, <cum> quod de industria celatur, uix argumentorum ui agnoscitur.
- 209 12 AN QVICQVAM PRO ISTIS F. amare παρ' ἄξιαν. 20
- 210 13 1 QVAE ME ET TE ET FAMILIAM iam sic accusat, quasi probauerit crimen. et est amplificatio. 2 QVAE ME ET TE ET F. haec exaggeratio est, quae δεινότης appellatur, cum ex uno maleficio multa fiunt ab oratoribus crimina. 3 DEDECORAS dedecoratur quod honestum 25 est animo, turpatur quod honestum est corporale.

2 his] huius *Rabbow* || 4 orationis sunt *V* (*dett.*) || 5 bene <ne> *C* || 6 eius] herus *C* || 7 NON — AMENT *om. C* | ΔΤΕΧΝΟC ΠΙCΤΙC *cod. Cuiac.*, **** *CV* || 8 M. D.] dii *C* || 9 eyfemis mori *C*, euphemismon *V* | cacephaton *V* (*dett.*), **** *C* || 10 hinc *C* || 11 di malè prohibeant *V* | similiter *C* || 12 obstabilis *codd.*, *corr. Steph.* || 13 l.] i. *CV* || 14 rescisses *codd.* || 15 ἐπαγγελία (*cf. Isid. or. II 21, 45; Rhet. gr. I 352, 26 Sp.*)] **** *codd.*; ἐπαγγελία *Steph.* || 17 rescisses *codd.* || 18 rescissere *C*, rescire *V* | est] scilicet *Schoell* | cum *add. Steph.* || 19 argumentorum ui *Steph.*: argumentum uix *codd.* || 20 F.] factis *V, om. C* | παρ' ἄξιαν *Schoell* (*coll. II 1, 23*): ***** *codd.*; παρὰ προσδοκίαν *Steph.* || 23 ET F.] q2 p *C* | dynotes *C*, diuores *V*, eliuores *G*² || 25 dedecoratur *om. C* || 26 animo *om. V* | turpiter *C* | quod *om. C*

of Lit. Class.
Br. coll. 19, 33

- 212 **15** 1 SVOS CVI LIBEROS COMMITTERENT nota 'liberos' in significatione et unius filiae. 2 DIGNVM CVI LI. CO. multum sonanter et accusatorio strepitu nec masculinum nec femininum genus posuit nec unam sed 'liberos'. sic Cicero (*in Verr. II, I 37, 93*) 'en cui tuos liberos com- 5 mittas', cum de uno ageret, et (*ibid. 58, 153*) 'habemus enim liberos omnes' de puella. 3 DIGNVM sic dixit 'dignum', ut honoris sit genus accipere uxorem meruisse.
- 213 **16** 1 TV SOLA <E.> emergis, reperiris. uerbum hoc impudentiam notat. Cicero (*pro Deiot. 1, 3*) 'exortus est seruus, 10 qui, quem in eculeo a. n. p., e. a. s.' 2 EXORERE existis. 3 EXORIRI dicitur, qui non expectatus inuadit aliquem.
- 214 **17** 1 TV INQVAM MVLIER QVAE ME τὸ 'mulier' ἔμφοσον malitia habet et omnino expressio consuetudinis est ad indignationem. 2 Et lapis numquam utilis nisi ad 15 telum: quem magis ad iniuriam delegit, nam saxum melius quam lapis, ut Vergilius (*Aen. XI 131*) 'saxaque subuectare humeris' etc. 3 TV INQVAM MVLIER sic Εὐροπίδης (*Androm. 35*) 'πολλὰς ἂν εὐροῖς μηχανάς · γυνή γὰρ εἶ' et Vergilius (*Aen. IV 569—70*) 'uarium et mutabile sem- 20 per femina'. 4 LAPIDEM NON HOMINEM sufficeret 'lapidem putas', sed de stomacho additum 'non hominem'. Plautus (*Mil. glor. II 2, 80*) 'erus meus elephanti corio circumtectus est, non suo'. 5 NON HOMINEM PVTAΣ ἐν ἤθει. sic Apollodorus 'σύ με παντάπασιν ἤγησαι λίθον'. 25

1 cui suos liberos committent V (dett.), suos citi . i . e . C || 2 LI. CO.] loco codd. || 3 sonatur C || 4 genus nec femininum V (dett.) || 5 en om. C || 6 cum denuo <committas> ageret C, om. V (dett.) | et] q2 C || 7 omnes] paruos Cic. | dixit] Virg. C; fort. sic Vergilius (*Aen. III 475*) 'dignate', ut etc. Schoell || 8 genus sit V (dett.) || 9 imprudentiam V || 10 nota C || 11 exorare C | existas codd. || 12 dicitur] igitur C | non om. V (dett.) | expectat C, -tans V (dett.) | inuadunt C || 13 τὸ W. (cf. IV 1, 10): tu codd. | emphasis V (dett.). . n . * * * cui C || 18 et pipides V, * * * C || 19 πολλὰς — εἶ Lindenbr. (ex cod. Cuiac.?): prope * * * C, * * * * * V (dett.) || 20 mobile V || 22 non hominem additum <est> V (dett.) || 23 corio tectus V; e. circumtentus Plaut. || 24 est om. C | non om. C | ἐν ἤθει Steph.: * * * * * codd. || 25 CY ME ΠΑΝΤΑΠΑΣΙΝ ΕΗCΔΥΛΙΘΟΝ cod. Cuiac. (corr. Cobet), lac. rell.

- 215 18 AN QVIA RVRI ESSE CREBRO memor sui est, qui dixerat (*I 2, 100*) 'rus ab. s.'
- 216 19 QVO QVISQVE PACTO VESTRORVM 'uestrorum' pro 'uestrum'. sic ueteres.
- 217 20 MVLTO MELIUS HIC QVAE FIVNT ὑπερβολῆ usus est, 5 ut in *Adelphis (III 3, 42—43)* 'aut non totis sex mensibus prius olfecissem?'
- 218 21 I IDEO QVIA VT VOS MIHI DOMI ERITIS mire confirmat unde sciat, ne suspicioso crimen obicere uideatur. 2 *Et bene 'mihi', quia commoditas familiae ad hunc 10 redundat.*
- 219 22 IAM PRIDEM EQVIDEM AVDIVI CEPISSE ODIVM TVI PHILVMENAM primo obiurgatio est Sostratae cur non ameturum, secundo est cur non ametur a nuru, tertio cur usque adeo, <ut> puella nupta deserat domum. 15
- 220 23 MINIMEQVE ADEO MIRVM satis amare pro merito dicit 'odium', contra meritum '<minimeque> a<deo> mirum'. simulque excusat nurum, quae oderit talem soerum, et simul praevenit: quid si non laesa est, sed odio me habet?
- 221 24 SED NON CREDIDI ADEO deest 'osuram fuisse'. 20
- 222 25 ILLA HIC MANERET <*****>.
- 223 26 I <AT VIDE QVAM IMMERITO AEGRITVDO HAEC ORITVR MIHI ABS TE SOSTRATA> ἡθικῶς post acrem inujectionem se ipsum miseratur, ut inuidiam durae inclamationis in illam conuertat. sic in *Andria (V 2, 25—26)* 'age nunciam: 25 ego pol h., <s.> u., t. o., e. q. s. p. <f.>' et continuo (*ibid.*

1 crebro esse *V (dett.)* | memor sui est] *sc. poeta (cf. II 2, 9)*; serui *pro* sui *Rabbow coll. Phorm. II 1, 4* || 2 ab. s. (= abdidit sese] abis *codd.* || 3 qvo] qui *V (dett.)* | quisquam *C*, (post pacto) *V (dett.)* | uestrorum *om. C* || 5 *ὑπερβολῆ V²G², **** C (dett.)* | est et in *om. C* || 6 totis] prius (plus *C*) *codd.* || 8 uos *V* || 9 uideretur *V* || 10 ad huc *C* || 11 redundat. iam] redundat̄ia *C (add. est dett.)*, redundat *V* || 14 est] & *C* | a nuru *V*, at nurum *C* | tertia *C* || 15 adde *C* | ut *add. Westerh.* || 17 minimeque adeo mirum *W.*: amorem *codd.* || 18 oderit *D*, -rat *rell.* || 19 quod *CV*, *corr. Steph.* || 20 SED] si *C*, et *V (dett.)* | deest *Steph.*: id est *codd.* | usuram *codd.*, *corr. ed. pr.* || 21 hic illa *V* | *lac. sign. Klotz* || 22 AT — ἡθικῶς *Steph.*: **** *codd.* || 23 inujectionem se et ut *om. C* || 24 illum *codd.*

- 27—29) '<o> Chreme, pietatem gnati! non te miseret mei? t. l. c. o. t. f.?' 2 QVAM IMMERITO AEGRITVDO HAEC ORITVR MIHI ABS TE SOSTRATA postquam de iniuria dixit, <dit> de persona eius, cuius fama est in discrimine. 3 AEGRITVDO HAEC ORITVR 'oritur' et magnitudinem rei significat 5 et repentinum impetum, ut supra (v. 16) 'tu sola exorere'.
- 224 27 1 RVS HABITATVM ABII quia dixit (I 2, 99—100) 'senex rus abdidit se'. 2 CONCEDENS VOBIS ne diceretur: quid si uoluptatis causa? 3 VOBIS melius pluraliter quam si diceret 'tibi'. 10
- 225 28 1 SVMPTVS VESTROS OTIVMQVE 'sumptus uestros' idem quod alibi (Ad. I 1, 17) 'uitam urbanam'. 2 Vel quod nihil acquiritis. 3 Ut in Adelphis (I 1, 17—18) 'ego hanc elementem uitam urbanam atque o. s. s.'
- 224 27 4 CONCEDENS VOBIS ET REI SERVIENS 'concedens 15 uobis', id est: ut uos in urbe essetis. 5 REI SERVIENS res seruit diuitibus quia abundant, rei seruiunt pauperes, quia se coartant ad angustias rei. ita ergo res pro qualitate sua et seruit et ei seruitur. Horatius (Ep. I 10, 47) 'imperat aut seruit collecta pecunia cuique'. 20
- 225 28 4 OTIVMQVE hoc amare quasi nihil agentibus. 5 VT NOSTRA RES POSSET <p.> mediocris scilicet ut comici patris familias.
- 226 29 PRAETER AEQVVM ATQVE AETATEM MEAM 'praeter aequum' quia uos estis domi uel quia uos fruimini, cum 25 ego delaborarim, 'aetatem' quia senex. Vergilius (Aen. VI 114) 'uires ultra s. s.'

1 non] sic cod. Ter. D, rell. nonne || 2 f.] e. codd. | hec egritudo C || 3 dicit add. Schoell || 4 in discrimine W.: id est cum codd. || 5 oritur post et C, om. V (dett.) || 6 exoriri C || 8 se] sed C | quod V || 9 sit codd., corr. Westerh. | uoluntatis C || 10 tibi in ras. V, quis C (qui dett.) || 11 sociumque C, sociosque V || 12 id est C | uitam] in mg. otium V¹ (= dett.) || 14 s. s.] s. C ||

15 ET REI] ei rei C, et V || 17 res] reis C, rei V | diuitibus V | abundat C | rei om. V || 18 angustas C || 19 ei <rei> codd. || 21 omniumque C | hoc cod. Cuiac. et Huls., hoc <est> C, hic V (dett.) | amore C || 25 domi C, domini V (dett.) || 26 delaborarim Schoell: deleuerim codd.; doluerim ed. pr.

- 227 **30** 1 NON TE PRO HIS CVRASSE REBVS mirus sensus: pro his, inquit, tot rebus unam et facilem redderes: curares, ne quid aegre esset mihi. 2 *Et* 'te' sic pronuntiandum, quasi dicat: etsi alii non curarent, <tu> curare debuisti.
- 228 **31** 1 NON MEA OPERA NEQVE <POL> CVLPA uellet dicere 'nurus culpa euenit', sed melius dixit 'non mea', ne accusando confirmaret quod dixit senex (*v. 4*) 'omnes socrus oderunt nurus'. 2 NEQVE POL CVLPA EVENTIT bene additum 'neque pol culpa': potuit enim fieri, ut non fecerit ipsa iniuriam, sed tamen permiserit fieri. mire tamen nec ipsa accusat nurum. 3 Videtur unum dixisse 'opera' et 'culpa', et tamen non est idem: opera enim est, si scientes laeserimus, culpa, si nescientes; quorum alterum sceleris, alterum stultitiae est.
- 229 **32** 1 SOLA HIC FVISTI noua ratio. et deest 'enim', ut sit: sola enim hic fuisti. 2 <SOLA HIC FVISTI> quod ad filium et maritum pertinet, nam non sola, cum qua nurus. 3 SOLA quantum pertinet ad regendam domum; ceterum et filius et nurus erant. 4 *Sed* SOLA id est sine no me. 5 IN TE OMNIS HAERET CVLPA si est in nuru iniuria aliqua, culpa in te omnis est tamen, Sostrata. 6 SOLA SOSTRATA optime geminauit 'sola' more irascentium, non nudum nomen posuit. 7 *Et* 'Sostrata' additum ad amaritudinem inelamantis.
- 230 **33** 1 CVM EGO VOS SOLVI CVRIS CETERIS 'uos' pro 'te', ut (*Verg. Aen. XII 60*) 'desiste m. e. T.'
- 231 **34** 1 CVM PVELLA ANVM SVSCEPISSE INIMICITIAS hoc dicit, tamquam concesserit etiam nurum iniquam esse.

2 facile C || 4 tu *add. Westerh.* || 6 uellem V, (*ante corr.*) C || 7 nec accusatio C || 8 <ut> socrus C || 10 culpa V | fieri om. V | fecerit V || 11 iniuria C || 12 ipsa om. V | unum] ortum C || 13 et om. V || 14 hec erimus C || 16 noua om. C | oratio V | enim] omnibus C || 17 SOLA HIC FVISTI *add. W.* || 20 erat C || 21 sic est C | in nuru om. C, *cod. Huls.* || 22 SOLA SOSTRATA om. C || 23 <et> geminauit C | irascentum C | non nudum W: nondum (uel nudum *add. L*) *dett.*, nudum C, nudum V; <tum> demum *Schoell* || 25 conclamantis C || 28 suscepisset C

- 230 **33** 2 CVM EGO VOS SOLVI noua figura 'sola' 'uos'.
- 232 **35** 1 ILLIVS DICES CVLPA FACTVM praeuenit defensionem et eam sic pronuntiauit ut crimen.
- 231 **34** 2 CVM PVELLA <ut illam> 'puellam' blande dixit, ita hanc cum amaritudine 'anum'.
- 232 **35** 2 HAVD EQVIDEM DICO MI L. 'mi Laches' modo dixit quasi grauissimum accusatorem arguens et quasi defatigata et delassata eius inclamationibus. non ergo blandimentum est modo 'mi', sed inuidiose rogitantis.
- 233 **36** 1 GAVDEO ITA ME DI AMENT quod similis filius 10 non sit an quod talem uxorem habeat, quam nec inimica accusare possit? 2 *Et* 'gnati causa' dixit, quia talem uxorem habens sua causa quod gaudeat non habet. 3 NAM DE TE QVIDEM SATIS SCIO id est: nihil detrimenti fit, si tu pecces. 4 Id est: numquam, inquit, peccando 15 peior fieri potes, sed es eadem quae semper es. 5 Sensus: iam talis es, ut peior fieri non possis. sic Cicero (*in Verr. II, I 1, 2*) 'est idem Verres, qui fuit semper'.
- 234 **37** 1 PECCANDO DETRIMENTI seruas, inquit, numerum peccatorum nec fit ullum copiae detrimentum, sed cum 20 plurimum delinquas, tantundem semper admittis. 2 SATIS PECCANDO DETRIMENTI hic sensus obscurus est, attamen hoc dicit: quantumcumque, inquit, sceleris admiseris, quantumcumque peccaueris, nihil de tua aestimatione minuitur, nihil de pudore derogatur: eadem es, quae fuisti, quia 25 peior fieri non potes. sic Cicero (*in Verr. II, I 1, 2*) 'est idem Verres, qui fuit semper'. 3 PECCANDO DETRIMENTI quidam hanc putant ironiam, quasi dicat: certus sum,

2 dices illius *V (dett.)* || 3 et] q2 *C* | <****> ut *C*; *εἰσὼ-
vuxōs suppl. Schoell* || 4 ut illam *add. W.* (ut *Westerh.*) | cum
— anum] manuum *C* || 6 aut equidem · d · L · m · *C* || 9 rogantis
C || 14 QVIDEM *om. C* || 15 fit *Westerh.*: sit *codd.* | Id est] idem
codd. | peccando *om. V (dett.)* || 16 peior] pene *C* | potest *CV*,
corr. dett. | semper est *V* || 17 talis est *C* || 19 seruat *codd.*,
corr. Steph. || 20 ne *V* | fit *dett.*, sit *CV* || 21 derelinquas *C* |
admittas *C* || 23 dicit *cod. Cuiac.*, dum *rell.* || 24 minuitur] in
iuit * * *C* || 25 es *post fuisti V (dett.)* || 26 potest *C* || 27 DETRI-
MENTI] dici *C* || 28 dicant *C*

quod ex nullo peccato tuo damnum possumus pati; sed male.

- 235 **38** QVI SCIS AN EA CAUSA MI VIR defensio a deriuatione causae, in qua ostenditur non hanc esse quam obicit causam senex, cur abierit nurus ad matrem suam. 5
- 236 **39** 1 VT CVM MATRE ESSET deest 'sua'. 2 VT CVM MATRE ESSET PLVS VNA *ἰδιωτικῶς* dixit, id est: diu ac maiorem partem.
- 237 **40** QVOD HERI VISENTEM NEMO VOLVIT bene infirmauit defensionem senex dicendo: si propter matrem abiit, cur 10 tu exclusa es, cum uenires?
- 238 **41** 1 ENIM LASSAM OPPIDO infirmius defenditur socrus, ut error senis usque ad *καταστροφὴν* perseueret. 2 ENIM LASSAM OPPIDO 'enim' pro '<δὴ>' dixit: superuacua ponitur interdum haec coniunctio aut pro altera coniunctione. 15
3 OPPIDO ualde: translatio a rusticis, qui interrogati, quemadmodum fruges uenirent, respondebant 'oppido', id est: quae et sibi et oppido sufficere potuissent. 4 EO id est propterea.
- 239 **42** TVOS ESSE EGO ILLI MORES acerbissime institit 20 senex et accusationi uxoris et defensionem nurus, siquidem hoc sensu dicat nurum nec mendacii culpam incurrere, quae uere aegrotet ex moribus malae socrus.
- 240 **43** 1 NAM VESTRARVM NVLLA EST pro 'uestrum'; hoc enim uenit ab eo quod est uester. 2 QVIN GNATVM 25 VELIT 'quin' quae non.
- 241 **44** 1 ET QVAE VOBIS PLACITA EST CONDICIO DATVR

1 pati possumus *V* (*dett.*) || 3 CAUSA *om.* *C* || 4 ostendit *C* | quam — suam *om.* *C* || 7 ESSET PLVS VNA *om.* *C* | *ἰδιωτικῶς* *Steph.*: **** *C* (*dett.*), plus una esset *V*² || 9 VISENTEM *om.* *V* (*dett.*) | affirmavit *codd.*, *corr.* *Steph.* || 11 ueneris *C* || 12 lassam <eam> *V* (*dett.*) | infirmius — OPPIDO *om.* *V* | infirmius *L*, infirmus *CD* || 13 catastropham *dett.*, ***** *C* || 14 lassam <eam> *dett.* | <o> oppido *C* | pro 'δὴ' dixit *Schoell* (*coll. Gr. L. III 103, 24; 287, 8*): produxit *codd.* || 15 coniunctia 2. *C*, -tiua *cod. Cuiac.* || 16 ualde — respondebant oppido *om.* *C* | interroganti *V* || 17 prouenissent *Steph.* || 18 id est] ideo *Steph.* || 22 nec *Steph.*: ne *V*, *om.* *C* | incurreret quae uero *C* || 26 uelit *V*, uidi *C* | <et> non *V*

imago hic quaedam argumentationis, quae dicitur ἀπ' ἀρχῆς ἔχει τέλους, quod Latine dicitur ab initio ad finem. 2 *Et* ut generaliter coepit inuentionem, ita generaliter concludit in socrum. et est sensus: eo improbius illas quas elegeritis odistis.

- 242 45 1 VBI DVXERE IMPVLSV VESTRO v. i. bene uerba eadem stomachose et significanter repetiuit, ut improbitas ex proximo appareat 'impulsu'. 2 VBI DVXERE IMPVLSV VESTRO uidetur, ut supra (v. 4) diximus, haec tota scaena ad hoc interposita, ut fabulae nomen hinc intellegeremus inuentum. 3 IMPVLSV impudentiam socrum impulsus repetitio demonstrat. 4 IMPVLSV VESTRO <VESTRO I.> sic et in Heautontimorumeno (I 2, 32) 'scortari crebro n., n. e. c.'

2.

- 243 1 1 ETSI SCIO EGO PHILUMENA MEVM IVS ESSE in hac scaena moralis allocutio Phidippi est ad filiam mitissimi patris colorem ostendens. 2 ETSI SCIO EGO PHIL. apparet et hic multa prius patri suo Philumenam locutam esse. ergo haec responsio est, non principium. 3 VT TE COGAM etiam inuitam. 4 SCIO EGO MEVM IVS ESSE VT TE COGAM 20 hoc idem in Adelpis (I 1, 26—27) 'non necesse habeo omnia pro meo iure agere'.

- 244 2 1 PATRIO ANIMO VICTVS bene 'uictus', quia non ratione facit. 2 Victus est undecumque, qui recedit ab iure. tale est in Adelpis (I 1, 26—27) 'non necesse 25 habeo <o. p. m. i. a.>'

1 ἀπ' ἀρχῆς ἔχει τέλους ed. pr.: ***** codd. || 3 Et om. C || 4 socrum] socrus Steph.; recte? || 6 v. i. om. V || 7 repetitum C || 8 dixere C || 10 hinc] hic C || 11 impulso C | socrum codd. || 12 VESTRO I. add. W. || 13 et om. V (dett.) || 14 n. — c.] c. c. u. n. V, ce. mi. f. io. i. p. C || 15 At si V | ius <*****> esse <u. t. c.> V || 16 phi *** est C || 18 esse] fuisse V (dett.) || 20 etiam] et V | vt te om. C || 24 facit Goetz: -cio codd. || 25 ab] a V (dett.)

- 245 **3** 1 NEQVE TVAE LIBIDINI A. libido est quaelibet uoluntas temere suscepta. 2 *Et* bene 'libidini': est enim non aequum a domo mariti abesse nuptam. etsi enim pro uoluntate posuit libidinem, tamen subaccusauit hoc nomine.
- 246 **4** 1 OPTIME opportune. 2 EX HOC IAM SCIBO legitur et 'hinc' locale aduerbium. 3 *Et* quasi comminatur uxori modo se inuenturam ipsam peccasse, non nurum. 4 QUID SIET utrum: quid siet rei, an: quid siet nurus? utrum innocens an iniqua? et uidetur hoc Sostratae dicere; nam 10 uicini sunt inter se proximi Laches et Phidippus.
- 247 **5** 1 PHIDIPPE ETSI EGO MEIS ME O. expostulatio Lachetis apud Phidippum accusationem continens, tamquam causam iniuriarum intendat. 2 APPRIME uehementissime. 3 SCIO ESSE APPRIME OBSEQVENTEM principium a per- 15 sona eius cum quo agitur et sua, et an utile sit nimis obsequi hominem suis.
- 248 **6** 1 SED NON ADEO VT MEA FACILITAS 'facilitas' indulgentia. 2 SED NON ADEO VT MEA FACILITAS deest 'tamen'. et est ἀνακόλουθον tertium. 20
- 250 **8** 1 EIA VERO modo aduerbium est corripientis. 2 EIA VERO παρέλκων. 3 NVNC VIDEO I. I. P. iucunde temperat eius culpam, quem accusat, cum dicat illum coactum a suis facere sibi iniurias.
- 251 **9** 1 ADII TE HERI DE FILIA narratio. 2 *Et* memo- 25 riter poeta, quia dixit (*I* 2, 115—16) 'heri ea causa r. h. a., p. c. e.' 3 ITIDEM INCERTVM AMISTI pro 'amisisti'

1 TVAE] tu V | A. om. C || 2 libidinis C || 3 a domo *Klotz*: esse animo *codd.* | abesse *D*, obesse *rell.* || 5 nomen V || 6 opportune om. V | IAM SCIBO] nam C || 8 inuenturam C || 10 inique C | sostratē edicere C, sostrata dicere V || 14 attendat C || 15 apprime esse V || 16 nimis *Steph.*: minus *codd.* || 18 MEA om. C || 19 SED et MEA om. C || 20 <non> est C | ἀνακόλουθον V² (*anac-dett.*), **** C || 21 corripientis est V || 22 παρέλκων V² (*par-dett.*), **** C | e. i. p. V, i. p. C || 24 iniuriam C || 25 DE FILIA om. C | Et om. C || 26 ea causa r.] **** accusat C || 27 <me> incertum C | amisisti V, a. C | pro dimisisti V, prodimisisti C, *corr. Steph.*

συγκοπή. 4 *Et* 'itidem' quid est? an: itidem incertum me amisisti, ut ad te incertus ueni? *iungendum est ergo 'ut ueni itidem', ut sit: ut ueni, amisisti itidem incertum.*

5 Incertus, inquit, ueni, incertus a te recessi.

252 10 1 HAVD ITA DECET non usque adeo decet. et est 5 confirmatio. 2 HAVD ITA DECET bene 'ita' additum: etsi enim celandae, non usque adeo, ut discordiam pariant.

254 12 1 AVT EA REFELLENDO AVT PURGANDO refellit qui negat, purgat qui idem fatetur et sic defendit. 2 Ergo refellimus per coniecturam, purgamus per 10 ceteros status.

255 13 1 TE IVDICE IPSO sic Vergilius (*Ecl. IV 58*) 'Pan deus A. m. s. i. c.' quid est enim 'te ipso' nisi scilicet reo culpae et tibi ipsi ac tuis fauenti? 2 Vel: qui in me asper es et iniquus. 15

254 12 1 VOBIS CORRIGEMVS plus dixit 'uobis' quam 'tibi'.

255 13 3 SIN EA EST CAUSA RETINENDI APVD VOS reprehensio.

256 14 ARBITROR PHIDIPPE bene addidit nomen excitans audientem. 20

258 16 1 AT ITA ME DI AMENT HAVD mire addidit iusurandum: uix enim credibile est tantundem amare socerum quantum patrem.

257 15 VT MEAE DOMI CVRETVR DILIGENTER 'ut' ne non. et iungendum est 'satis diligenter'; non enim 'metuis satis'. 25

258 16 2 ETSI ILLI PATER ES Sallustius in primo libro (*Hist. I fr. 45 M.*) 'et liberis eius auunculus erat'.

1 συγκοπή V²; **** C | itidem] idem *codd.* | an idem iterum (uerum C) me amisisti ut (aut V) a te CV || 3 ut ueni itidem] ut ueni idest C, ut ueniⁱ. V | itidem 2.] quidem *codd.* || 4 Incertum C || 5 aut <non> ita C | DECET] dum *codd.*; sic et *infra* | et *om.* V || 6 aut C || 10 Ergo] *** C || 13 scilicet — culpae] **** C || 14 ac tuis *Steph.* (actius *ed. pr.*): aptius *codd.* | qui (q2 C) in ea speres et unicus *codd.*, corr. W. cum *Schoellio* || 16 dixit <et> C || 17 causa est V (*dett.*) || 21 mire W.: me *codd.*; bene *Schoell* || 24 me domi C | curentur V || 25 est] & C | metuis D, melius *rell.* || 26 et <ni>si illis C || 27 amicus C | eras V

3 ETSI TV ILLI PATER ES compendium attulit, ut Vergilius (*Aen. II 289*) 'heu fuge, nate dea'; hoc enim sentit: quamuis natus dea sis, fuge tamen.

259 17 1 ID ADEO GNATI honeste amori nurus rationem subiecit piam, nam non continuo rectum est nimis amari a socero nurum, nisi propter filium diligatur. 2 Bene ergo 'gnati causa': incredibile est enim patrem non patris pietate superari.

260 18 1 QVEM EGO INTELLEXI I. H. M. et causam sui amoris ostendit et mariti nullam erga coniugem culpam, 10 quippe qui amet. 2 Et a Parmenone dictum (*I 2, 98*) 'eo amantem i. P. e. p.' 3 QVEM EGO INTELLEXI <I. > H. MINVS QVAM SE I. M. hic subtiliter oneratur culpa nurus, siquidem indignis faciat iniuriam socero et marito.

261 19 NEQVE ADEO CLAM ME EST QVAM ESSE ingeniose 15 poeta iam praeparat causam simulaturo ob hanc rem iracundiam Pamphilo.

262 20 HAEC PRIVS QVAM ILLE HVC REDEAT hic subtiliter etiam terrorem iniecit iracundiae mariti.

263 21 1 LACHES ET DILIGENTIAM VESTRAM principium 20 similiter a personis factum est. 2 LACHES ET DILIGENTIAM VESTRAM remotiuo statu agit Phidippus pro persona sua, nam in filiam remouet culpam, cur non redeat. et relatiuam simul temptat qualitatem; potest enim uideri eam iniuria socrus ad hanc uoluntatem esse collapsam. 25

3 LACHES ET DI. V. ab eo coepit, quo maxime notus est et quod inprimis sibi purgandum fuit, ne suspectam

2 sensit C || 3 quamuis] q3 C | nate C || 4 ita adeo V, ita ut deo C | nati V | honesto amore C || 6 a] nã C, om. V (dett.) | propter Steph.: post codd. | diligat C || 9 Quem V | intellexi i. m. V, i. p. m. C || 10 ergo C | culpat codd., corr. ed. pr. || 11 amat codd., corr. Steph. || 12 amante C | i. i. p. V, i. i. e. p. C | h. | hoc V || 13 QVAM] e. C || 14 indignus C | facit C, faciat (post iniuriam) V || 15 ADEO om. C | QVAM ESSE om. V || 17 inuidiam V || 19 etiam om. C || 20 ET — VESTRAM om. C || 21 similiter a personis] sc. 'eius cum quo agitur et sua', cf. ad v. 5 | est factum V (dett.) | LACHES — VESTRAM] d. u. C || 23 redd& <cur ****> C || 24 tentat V (dett.) | potest om. C || 25 iniuriam V (dett.) | <socrus> esse V || 26 notus] cf. Ter. 'noui'

aut uoluntatem aut diligentiam habere uideatur affinium.

4 *Et* cum affectu quodam et gemitu dixit 'Laches', quod ille ait (*v.* 14) 'Phidippe', — 5 *Et bene a nomine coepit, ut consentire illi uideatur.* — et 'diligentiam',

quod ille ait (*v.* 15) 'sin metuis, satis ut meae' etc. — 5

6 *VESTRAM melius quam 'tuam', cum ille de se dixerit tantum.* — et 'benignitatem', quod ait (*v.* 16) 'haud tibi

concedo, etsi illi pater es, ut tu illam' etc. 7 *ET DILIGENTIAM VESTRAM ET BENIGNITATEM ἀνταπόδοις* ad utrum-

que: 'diligentiam' quia dixit (*v.* 15) 'ut meae domi curetur diligenter', 'benignitatem' quia dixit (*v.* 16—17) 'haud tibi concedo, etsi illi pater es, ut <tu> illam <saluam> magis uelis quam ego'.

264 22 *ET QVAE DICIS OMNIA ESSE VT DICIS* quod iurauit et quod dixit 'gnati causa' et quod addidit, quod illam 15 amet Pamphilus.

265 23 1 *ET TE MIHI HOC CVPIO CREDERE* melius, quam si et hic iuraret. 2 *ET TE HOC MIHI CVPIO CREDERE* bene coegit ex uicissitudine, quod uolebat.

266 24 1 *SI FACERE POSSVM* <v. m.> hic est remotio 'si 20 facere possum ullo modo'. 2 *Mollius dixit quam si <'nec facere possum' dixisset>.* hoc enim uult intellegi: uolo, at non possum facere.

267 25 1 *EHO NVM QUID NAM ACCVSAT VIRVM* gesticulatio quaedam secretiora quaerentis; saepe enim de maritis 25 puellae parentibus queri solent eiusmodi aliquid, quod solis ipsis committendum est. 2 *EHO NVM QUID NAM ACCVSAT VIRVM* 'eho' interiectio est ponentis aurem

1 ad filium *C* || 2 cum *om. C* || 6 de te (*post dixerit V, dett.*) *codd.* || 7 quod — *BENIGNITATEM om. V* | haud <non> *C* || 9 *ET om. C* | aut *ἀπόδοις* (*graec. suppl. m. 2*) *V*, aut **** *C*; *ἀπόδοις Steph.* | utramque *C* || 10 curentur *CV* || 11 diligentiam *codd.* | aut *C* || 13 uelles *codd.* || 17 hoc mihi *V* (*dett.*) | melius sic iurauit (*rel. om.*) *C* || 19 collegit *edd.* | <et> ex *C* || 20 possum *C* | hic — 23 possum *om. C* (*ed. pr.*) || 21 <Et> mollius *Steph.* | si *L*, sic *V*, sit *D* | nec — dixisset *add. Steph.* || 23 at *Westerh.*: et *codd.* || 26 solemus *C* | aliquid eiusmodi *V* (*dett.*) || 28 inflectio *C* | est *om. V* (*dett.*) | potentis *C*, pet-*V* (*dett.*), *corr. ed. pr.*

- propriorem; nam illa quaerit, quae solent de maritis puellae matribus queri. 3 NAM POSTQVAM ATTENDI institi.
 4 *Et* uide an desit 'animum', ut sit: attendi animum; non enim plenum est sed nudum. <ad> 'aduerti' enim 'oculos' aut 'animum' subauditur. 5
- 268 26 SANCTE [TE] ADIVRAT <τὸ> 'ad' nunc auctium est; significat enim ualde.
- 269 27 1 NON POSSE APVD VOS PAMPHILO S. A. bene hic poeta uerba addidit Philumena, ad quae Phidippus <respondet>, cum diceret (*v. 1*) 'etsi scio ego, Philumena, meum ius esse' etc. 2 NON POSSE APVD VOS PAMPHILO S. A. magnifice contra illud, quod Laches dixit aegre laturum Pamphilum (*cf. v. 19*). et ita locutus est, quasi hoc Pamphilo gratius esse debeat. 3 PERDVRRARE proprie et muliebriter.
- 270 28 1 ALIVD FORTASSE ALIIS VITIVM EST sic dixit, ne diceret 'sed coge, ut redeat'. 2 *Et* mollius dixit 'aliis' quam si 'tibi' dixisset. 3 EGO SVM ANIMO LENI N. hoc contra illud, quod primum dictum est (*v. 5*) 'etsi ego me <meis> omnibus s. <e.> adp. o.' 4 ANIMO LENI <N.> hoc est plenum, nam 'animo leni', ut dicimus, ἔλλειπτικῶς 20 profertur.
- 271 29 1 NON POSSVM conclusio.
- 270 28 5 EGO SVM ANIMO LENI qualitas uenialis.
- 271 29 2 EM SOSTRATA scilicet quae dixisti (*II 1, 31*) 'non mea opera neque pol. e. e.' 3 HEV ME MISERAM 25 ad se rediri totiens quasi delassata conqueritur.

1 priorem *C*, *cod. Cuiac.* || 2 ATTENDI institi] a nostin *C* || 3 *Et* uide *Steph.*: & uidere & *C*, ut uiderem et *V* (*dett.*) | intenti *C* || 4 ad ante plenum *add. C* || 6 ADIVRAT τὸ *Steph.*: adiuro *C*, -rat *V* (*dett.*) | actium *codd.*, *corr. Lindenbr.* || 7 est *om. C* | enim significat *C* || 8 bene — 11 s. a. *om. V* || 9 ad quae *dett.*, atque *C* | respondebat cum *Steph.*: tum *C* || 10 et scio ego *** a m . m . i . e . et cetera *C* || 11 vos *om. C* || 13 est *om. C* || 15 ALIIS] aliud *codd.* | sic dixit *om. C*; *dcl.?* || 17 dixisses *C* | l . n . *C*, leni *V* (*dett.*) || 19 s . a . d . p . o . *C* (*dett.*), etc. *V* || 20 ἔλλειπτικῶς *V*², **** q ē *C* || 22 POSSVM] solum *C* || 24 e . m . *C*, hem *V* | sostrata . s . *V*, sostratam (*om.* scilicet) *C* || 26 redit *C*

- 272 30 1 CERTVMNE EST ISTVC quod Philumena non redeat.
2 NVM QVID VIS discedentis uerbum.
- 273 31 TRANSIRE dicit <cit>o ire.

3.

- 274 1 1 EDEPOL NE NOS SVMVS INIQVE AE. O. I. in hac scaena est allocutio, qua inducitur secum loquens anus, per quam orationem mores eius et animus mitis intellegi possit. 2 INIQVE AEQVE comicum παρόμοιον.
- 3 Et uide sententiam defensionem accusatarum socrum continentem contra illud, quod ait (II 1, 4) 'itaque uno animo omnes s. o. n.'; officium enim poetae boni est nullum genus hominum specialiter laedere. sic Vergilius (Geo. III 282) 'quod saepe malae legere nouercae', id est: non omnes nouercae, sed tantum malae. 4 EDEPOL NE NOS SVMVS Laches generaliter socrus incusauit, haec plurimas defendit. accusas, <inquit>, inique, nam non 15 omnes sumus malae.
- 276 3 1 NAM ITA ME DI AMENT bene iurat, quia sine iure iurando incredibile est bona socrus. 2 QVOD ME ACCVSAT deest 'in eo', ut sit: in eo, quod me accusat nunc uir, sum extra n. 3 An 'quod' propter quod? 20
- 277 4 1 SOCRUS OMNES ESSE INIQVAS intellegitur quibus iniquas, id est nuribus, quia socrus nomen est ad ali-

1 istac C || 3 transite C | dicit cito W.: dicito (-te C) codd.; cf. Eun. III 3, 31; Serv. Aen. IV 154 | ite C || 4 SVMVS -i.] s. i. C, sumus mulieres inique ae. o. i. V; mulieres non agn. Ter. cod. A et Eugr. | in hanc scenam C || 5 est] id est C; <ἠθοροῦσα est> id est Schoell coll. Rhet. l. m. 561 | quia C | <senex> secum C || 7 <.s.> inque. eque C | παρόμοιον V² (par-dett.), **** C || 8 defensione C, -sorem V (dett.) | accusaturum V, -tur tū C | socrum codd. || 9 continenter C || 10 est om. C || 14 socrus D, socrum C, (post incusauit) V || 15 accusas W.: cas accusat C, causas V | inquit add. Goetz | inique nam W.: iniquam C, iniquae aequae enim V || 18 est] sit V, est sit L | bona^s socrus <<esse> V | incusat C || 20 n. An] nam codd. | propter Steph.: post codd.

quid dictum. 2 ITA ANIMVM INDVXERVNT inducere animum est ita tenere, ut admittant, id est persuadere animo suo.

278 5 1 HAVD POL ME QVIDEM 'esse iniquam' subaudiendum est a superiore, ut sit 'pol' pro pleno iureiurando. 5

2 HAVD POL ME QVIDEM subaudiendum 'scio 'esse' aut 'noui ita esse' aut tale quid secundum ἔλλειψιν, quae familiaris est his, qui secum locuntur.

279 6 NEC QVI HOC MIHI EVENIAT 'qui' unde.

280 7 1 MVLTVS MODIS uehementer. 2 IAM EXSPECTO 10
VT REDEAT quia nihil mirum in matre est expectare filium, idcirco <ad 'e. ut'> redeat 'multis modis'.

III.

1.

281 1 1 NEMINI EGO PLVRA ACERBA hic allocutio est per conquestionem. 2 Et bene non se amatoribus modo sed infelicibus amatoribus comparauit. 3 Et principium 15 a summa totius mali. 4 NEMINI <EGO> PLVRA ACERBA ab eo loco conquestionis, in quo dicitur, quod nulli fere talia aduersa contigerint. 5 NEMINI EGO PLVRA ACERBA nimis coturnati et tragici in hac scaena dolores essent, non comici, nisi adderet 'ex amore'. 6 ACERBA CREDO 20 ESSE EX AMORE 'acerba ex amore' dupliciter euenerunt Pamphilo: ex praeterito de meretrice, ex praesenti de uxore.

282 2 1 HEV ME INFELICEM ab ipsa simplici exclamatione.

2 HANCINE EGO VITAM ab eo quod ab aduersis ad aduersa delatus sit. 3 PARSY PERDERE si 'parco' conseruo, 25

2 admittant] ad metam eat Schoell || 4 <aut> haud C || 5 est] eē C || 7 ita Schoell: et codd. | tale aliquid C | ἔλλειψιν (m. 2; lac. dett.) quae V, *** inique C || 8 his] is C, iis V || 9 hoc qui V (dett.) || 12 ad e. ut add. Schoell || 13 est om. C || 15 principium <est> V (dett.) || 18 PLVRA] pol C || 19 coturnati cod. Cuiac., conturbati rell. || 21 <et> acerba ex amore C, acerba V (dett.) || 22 de meretrice — uxore om. C || 23 ab] ex C || 24 de aduersis C || 25 pedemd're C